

VANHAT KOTIMAISET TAPETIT JA NIIDEN TAUSTAT

Sampsu Kaataja

Maire Heikkinen: Suomalainen tapettikirja. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1222 Tieto, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 32. SKS ja Museovirasto. Helsinki 2009. 328 s.

Tapetteja ei ole Suomessa aikaisemmin juurikaan tutkittu, joten Maire Heikkisen kirjoittama sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Museoviraston julkaisema *Suomalainen tapettikirja* tulee tarpeeseen. Ajankohta on teokselle muutenkin otollinen, sillä kiinnostus vanhojen rakennusten ja vanhojen interiöörien kunnostamiseen ja säilyttämiseen on kasvanut viime vuosina.

Heikkisen kirja tarjoaa laajan katsauksen suomalaisen tapetin historiaan sekä laadukkaita värikuvia vanhoista tapettimalleista. Koska kirja keskittyy laadukkaisiin kotimaisiin tapetteihin, siitä on turha etsiä näytteitä Cole & Sonin tai William Morrisin tuotannosta. Esiin nostetut esimerkkitaipetit on saatu Museoviraston laajasta tapettifragmenttien näyttekokoelmasta. Kokoelma on hieno esimerkki siitä, kuinka yksittäisen henkilön – tässä tapauksessa Maire Heikkisen – pitkäaikainen keruutyö voi vuosien kuluessa materialisoitua arvokkaana tutkimuksena. Ja samalla myös helposti kaikkien ulottuvilla olevana verkkopalveluna, sillä Museovirasto on kehittänyt vanhoista tapettimalleista kiinnostuneiden käyttöön erityisen tapettitietokannan (www.tapetti.nba.fi).

Kirja on suunnattu restaurointialan ammattilaisille, tutkijoille sekä korjausrakentamisesta innostuneille. Onkin helppo nähdä, että kaikki nuo tahot ovat tyytyväisiä kirjan ja tietokannan tarjontaan.

TAPETIN HISTORIA LYHYESTI

Vasta 1800-luvun puolivälin jälkeen sana 'tapetti' sai nykyisen merkityksensä, jolla tarkoitetaan painettua paperitapettia. Sitä ennen tapetilla viitattiin lähinnä seinä- ja sisustustekstiileihin tai kiinteästi pohjustettuihin seinämaalauksiin. Tämän vuoksi onkin luontevaa, että *Suomalainen tapettikirja* alkaa katsauksella erilaisiin seinäverhoihin kuten gobeliineihin ja seinäkankaisiin.

Ulkomaisen tuonnin dominanssista huolimatta myös suomalaisella tapetilla on pitkät perinteet. Esimerkiksi Viipurista tunnetaan jo 1600-luvulta neljä kultanahkatapetin painajaa. Nimensä mukaisesti kultanahka valmistettiin aidosta nahasta, johon lyötiin kohokuvioita, jotka väritettiin ja osittain myös kullattiin. Toinen varhainen tapettimalli olivat kuva- ja maisematapetit. Ne olivat pingotetulle kankaalle tehtyjä suurikokoisia maalauksia, jotka saattoivat peittää koko seinän.

Paperitapettien valmistus alkoi Suomessa 1740-luvulla, ja niistä muodostui nopeasti merkittävä vientitavara. Jonkinlaisen pulonkautta muodosti kuitenkin kansallisen paperituotannon pienuus; paperintuotanto alkoi lisääntyä vasta Suomen ensimmäinen paperitehdas perustamisen jälkeen vuonna 1762. Seuraavalla vuosisadalla maassa toimikin jo 40 ”paperitehdasta”.

Tapetin valmistus oli pitkään puhtaasti käsityötä. 1800-luvun puoliväliin saakka se tapahtui käytännössä käsipainantana erilaisia kuviolaattoja käyttäen ja väri kerrallaan painaen. Kuviolaattojen rinnalla hyödynnettiin myös sapluunamaalauksia sekä käsin maalauksia. Tapetin valmistus alkoi koneel-

listua 1800-luvun alkupuolella, jolloin arkipaperista siirryttiin vähitellen koneella valmistettuun rullapaperiin. Itse kuvioinnin valmistukseen rullapaperi ei vielä vaikuttanut ja se tehtiin edelleen käsityönä. Näin toimittiin myös Carl Wilhelm Ignatius Sundmanin vuonna 1848 Helsinkiin perustamassa Sundmanin tehtaassa, jota pidetään ensimmäisenä varsinaisena tapettitehtaan Suomessa. Siellä tuotantotapa oli pitkälti teollinen, mutta paperin kuviointiin sovellettiin käsipainomenetelmää. Laadukkaiden tuotteidensa ansiosta tehdas alkoi menestyä nopeasti, ja sen tuotteet pitkälti syrjäyttivät Ranskasta tuodut tapetit.

Varsinainen koneellinen painaminen alkoi Suomessa vuosisadan puolivälissä, kun tamperelainen J. C. Frenckell & Son sai 1852 viideksi vuodeksi yksinoikeuden tapettien koneelliseen tuotantoon Suomessa. Koneellisessa painamisessa perinteiset kuviolaatat korvattiin koneessa pyörivillä kuvioteloilla, jotka ottivat väriä erillisistä säiliöistä ja kuvioivat paperin sen kulkiessa koneen läpi. Se, että halutut värit voitiin pai-

naa useamman telan avulla samanaikaisesti, nopeutti tapetin valmistusta huomattavasti. Kesti kuitenkin vielä puoli vuosisataa ennen kuin koneellinen painanta yleistyi, ja arvokaimmat tapetit painettiin käsin aina 1900-luvun alkuun saakka.

Suomalaisessa tapettikirjassa tapetin varhais historiaa kerrotaan tiiviisti ja selkeästi. Samalla teoksessa onnistutaan kuitenkin käsittelemään tapettia useasta eri näkökulmasta. Tapetin valmistukseen liittyvän tekniikan sekä useiden teollisuuden toimijoiden lisäksi tapettikirjassa käydään läpi mm. tapettimateriaalien historiaa sekä tapettimuodin – värien ja kuviointien – muutoksia. Kirjan lukemisen mielekkyyttä lisää tekstin rinnalla esitettävät esimerkkikuvat kunkin aikakauden tapettityyleistä. Kuvateksteihin voisi tosin toivoa enemmän tuotetietoja esiin nostetuista tapeteista.

Maire Heikkisen teos toimii hyvänä johdatuksena tapettien, niiden valmistuksen ja valmistajien historiaan Suomessa. Remontoinnin yhteydessä tai muuten vanhoihin tapetteihin törmäävälle se tarjoaa kelpo hakuteoksen vuotien tunnistamiseen. Allekirjoittanut sai esimerkiksi selville ruokailuhuoneen pinkopahvin ensimmäisen tapettikerroksen olevan Sanduddin tapettitehtaan 1920-luvun tuotantoa.

FT Sampska Kaataja on Tampereen yliopiston tutkija ja Tekniikan Waiheita -lehden päätoimittaja.